

Etik-Ahlâk İlişkisi ve Etiğin Gelişim Süreci

Kadir AKTAŞ
İnönü Üniversitesi,
SBE, İşletme Bölümü
aktas0072@gmail.com

Özet

Tüketim alışkanlıklarının ihtiyaç olmaktan öteye geçip, bir zenginlik göstergesi, yarış ve israf haline gediği günümüzde; tüketiciye her şeyin tüketilebilir bir varlık olduğu empoze edilmektedir. Bu durumun ise insanların “her şeyin en iyisini tüketmek için” kanuna uygun olan her türlü kazancın meşruluğu gibi bir davranış türüne yönelmesine neden olduğu tartışılan konulardan biridir. Diğer taraftan, bu kadar tüketimin sonucu; iş dünyasına ise artan rekabet ve üretim süreci olarak yansımakta ve doğal olarak müşteriyi tatmin etmek ve ürününü pazarlamak için her yolun denendiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu yolların mevzuata uygun olsa bile, çoğu zaman etik kurallara ve ahlaki değerlere uygun olup olmadığı iş ve akademik dünyasında tartışılmalı konulardan birisidir. Bu yazımızda etik ve ahlâk terimlerini inceledikten sonra etik ve ahlâk terimlerinin birbirleri ile ilişkilerini irdedeceğiz. Ayrıca etik teriminin dünyada ve Türkiye’de gelişim sürecini inceleyerek konumuzu tamamlayacağız.

Anahtar Kelimeler: Etik, Ahlâk, İş ve İşletme Etiği.

Ethic-Moral Relationship and Ethic’s Development Process

Abstract

When consumer habits, passed beyond the level of needs, have become an indicator of wealth, race and waste nowadays; consumers are imposed, which everything is an asset for consuming. That situation “for consuming the best of everything” cause people to tend a type of behavior which gaining any kind of profit accordance with law is legitimate, is one of the issues discussed. On the other hand, the result of this consumption reflects to business world as increasing competition and production process and naturally a situation arises, in which tried every way for satisfying customers and marketing the products. This ways, even if appropriate in legislation, whether it is appropriate to business ethics and moral values, one of the disputed issues in business and academic world most of the time. In this article, after we examine the terms of ethics and moral, we will review relationship between ethics and moral with each other. Also, by examining the development of ethical terms in the world and Turkey, we will complete our subject.

Keywords: Ethic, Moral, Work and Business Ethics.

GİRİŞ

Günümüzde baş döndürücü bir hızla değişen teknolojik ve iletişim sahasında alabildiğine artan rekabet sürecinde ve büyük şirketlerinin başını çektiği küreselleşme faaliyetlerinin yaşandığı dünyamızda, işletme faaliyetlerinin tek amacının kârlılığa ve maddi çıkara odaklanması, çalışanlarını da bu hedefe motive etmesi; beraberinde etik tartışmalarını getirmiştir.

Bu süreçte işletmeler kâr amacıyla, çalışanlar taltif amacıyla; yaptıkları faaliyetlerde standartları zorlayabilmekte, başta doğru olmadığını düşündüğü hareketleri zamanla kanıksamakta ve süreçte normal dışı veya standart dışı uygulamalar normalleşmeye başlamaktadır. Sonuçta toplum etik dışı veya teamül dışı gördüğü hareketleri, zamanla kanıksayarak normal görmeye başlamakta ve herkes toplumsal bozulmanın arttığından şikâyetçi olmaktadır.

Bu kapsamda etik olarak ifade edilen “toplumsal prensipler ve teamüller” ve ahlâk olarak ifade edilen “etik ilkelerin uygulaması” devreye girmekte; hangi davranışın etik ilkelere uygun, hangisinin etik dışı, hangi davranışın ahlaki, hangisinin ahlâk dışı (ahlâksızlık) olduğu sık sık tartışılmaktadır. Bu çalışmamızda etik ve ahlâk kavramlarını inceleyip; iki kavram arasındaki kavramsal ilişkiyi ve işletme faaliyetleri ile bu kavramların ilişkisini inceleyeceğiz.

1. ETİK KAVRAMI

Literatür taramasında “etik” kavramının tanım ve içeriği üzerinde henüz bir fikir birliği sağlanılmadığı tespit edilmiş olup, “etik” teriminin “töre bilimi” anlamını içeren Yunanca “ethos-ethikos” sözcüğünden türetildiği belirtilmektedir. Yunan dilinde bu sözcük “ahlâk sistemi, ilke, insan davranışı, gelenek” anlamlarını ifade etmektedir. Etik, teriminin birçok tanımlaması vardır. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz (Özkalp ve Kırel, 2011:231; Özcan, 2010:5).

Etığın, yasalar tarafından kontrol edilmeyen; ancak insan davranışlarının sonuçlarına odaklı kültürel ve töresel bir standart olarak, kanuni zorunlulukla yapılan faaliyetlere kıyasla daha yüksek standartları karşılayan davranışları zorunlu kılmakla birlikte, kendine özgü davranışlar içerdiği belirtilmektedir. Etik toplumların gelenekleri, kültürleri ve yasaları ile meydana geldiğinden; toplumdaki farklılıkların göstergesidir. Bu nedendir ki, bir toplumda etik veya etik dışı olarak algılanan fiiller, diğer toplumda tam zıddı bir ifade olarak algılanabilir (Doğan, 2008:180).

Belirli bir davranışın etiğe uygun olup olmadığı, yalnızca bireylerin kişisel etik ve değerleri tarafından değil, kitle iletişim, çıkar grupları ve örgütleri de içine alan toplum tarafından belirlenmektedir (Kırel, aktaran İlhan, 2005:261). Bir eylemin etik açıdan konumunu ortak toplumsal bakış açısı belirlemektedir. Saf anlamıyla etik düşünce ve etik eylemden bahsediyorsak, bunun herhangi bir şekilde bir yarar bekleme, çıkar sağlama, art niyet taşıma, bir üst güçten korkma, cezadan çekinme, yasaya uyma gibi nedenlere dayanmaması gerekir

Etik, bireylerin gruplarla, toplumla, örgütlerle ve birbirleriyle doğru ilişkiler kurma yöntemlerini araştıran ve bunlarla ilgilenen bir disiplin dalıdır (Obuz, 2009:2).

Etik, kişinin davranışlarına temel olan ahlak ilkelerinin tümü olarak ifade edilebilir. Başka bir ifade ile etik, insanlara “işlerin nasıl yapılması gerektiğini” belirlemede yardımcı olan yol gösterici değerler, ilkeler ve standartlardır. Etik, aynı zamanda felsefik bir süreçtir. Bu süreç, karar alırken ve uygularken, belirli ilkelere ve standartlara bağlı kalınmasını gerektirmektedir (Şen, 2012: 10).

Günlük anlamda en çok kullanıldığı anlam; “Kişinin davranışlarına temel olan ahlak ilkelerinin tümü” olarak ifade edilmektedir.

Başka bir tanımlamada etik; insanlara “davranışlarından ne yapmak doğrudur?” sorusuna yol gösterici ilkeler, rehberler ve standartlardır (Klimzsa, 2014:14).

TDK sözlüğünde etik, “Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü” olarak ifade edilmektedir. Etik sıfat olarak kullanıldığında ise “ahlaki veya ahlaki olan” anlamı vermektedir. Etik, çalışma hayatımızda kararlar alırken ve uygulama yaparken, belirli değerlere bağlı kalınarak hareket edilen bir ilkeler ve teamüller sürecidir. Bu süreç bütün etkinliklerde neyin yapıldığı, neyin yapılmayacağı, bilinmesini ve uygulanmasını ifade eder (Aydın ve diğerleri, 2004:113; Özcan, 2010:3).

2. AHLÂK KAVRAMI

Ahlâk sözcüğü ise, Latince “mos-moralites”, İngilizce “moral- morality” kelimesi karşılığı olup “ahlâklı, ahlâk kurallarına uyan” anlamında kullanılmaktadır. Her iki sözcüğün karşılığında Türkçe’de kullandığımız “ahlâk” kelimesi ise Arapça’da “hulk” kökünden gelmekte ve gelenek, görenek ve alışkanlık anlamlarını ifade etmektedir (Ülgen ve Mirze, 2004:440).

Ahlâk: İnsanın bir amaca yönelik olarak kendi arzusu ile iyi davranışlarda bulunup kötü davranışlardan uzak olmasını ifade etmektedir (Aslan, 2014:116).

Her toplumun bir ahlâk anlayışını benimsediği ahlaki kurallar dizinine toplumsal ahlak diye ifade edilirken, dünyada genel kabul gören ahlaki kurallar dizinine evrensel ahlâk diyebiliriz. Örneğin, hile, taciz ve yalan gibi davranışlar dünyanın her yerinde ahlâk dışı davranışlar olarak kabul edildiği için evrensel ahlâk kuralları kapsamında sınıflandırılabilirler.

Ahlaki ikilem terimi ise; mal satın alınan şirketlerden birinin pahalı bir hediyesinin kabul edilip edilmemesi ya da müşteriye gerçekten ihtiyacı olan ürünün mü, yoksa daha fazla kazandıracak ürünümü satılacağı hususlarının tartışıldığı ikilemler gibi, hukuka uygun, ancak vicdani değerlere uygunluğu tartışılabilir davranışları ifade eder (Demir ve Acar, 2014: 97).

3. ETİK ve AHLÂK KAVRAMI ARASINDAKİ FARK

Dilimizde günlük kullanımda “etik” sözcüğü sıklıkla “ahlak” sözcüğü yerine kullanılmaktadır. Ancak, etik ve ahlak birbirinden farklı kavramlardır. Öyle ki ahlâk insanların birbiriyle veya devletle olan ilişkilerinde, karşılıklı olarak yapılması istenen davranış tarzları ve toplumsal düzeni sağlayan kural ve normlar olarak ifade edilebilir. Ahlâk toplumla ilişkili bir davranış tarzı olarak tüm topluma hitap edebilir. Örneğin yürürken yere tükürmek, fiili bir ahlâksızlık değildir, ancak etik dışı bir davranış tarzı veya davranış hatasıdır (Ülgen ve Mirze, 2004:440; Aydın ve diğerleri, 2004:113; Özcan, 2010:3).

Etik, geçmişten günümüze bireyin davranış ve eylemlerinin; ahlaki açıdan doğru olup olmadığının değerlendirmesinden oluşmaktadır. Bireysel davranışlarda etik ile ahlâk arasında çok yakın bir ilişki vardır. Şöyle ki, etik; bireyin davranışlarıyla toplumdan beklenen saygı, güvenilirlik, yasalara saygı ve etrafına zarar vermemek gibi nitelikleri kapsamaktadır. Bir kişi veya toplumun faaliyetleri, diğerlerine fayda veya zarar veriyorsa ortada “etik” bir durumun varlığından söz edilebilmektedir.

Etik ile ahlak terimlerinin farklı olmalarının temel nedeni, etiğin bir ahlâk felsefesi olması, ahlâkın ise etiğin bir araştırma konusu olmasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Ahlâk, kültürel değerlerle ilgili doğru ve yanlışlarla ilgili davranış tarzlarını ve bunlara uygun davranış gerekliliklerini belirler. Etik ise daha soyut davranış kavramlarından anlaşılması gerekenleri belirler (Ülgen ve Mirze, 2004:442).

Başka bir araştırmacıya göre; etik doğru ve yanlış davranışın teorisidir. Ahlâk ise bu teorilerin uygulamasıdır. Ahlaki değil de etik ilkelerden; etik değil de ahlaki bir davranış tarzından söz etmenin daha uygun olacağı ifade edilmektedir. Yani, etik; bireyin belli bir durumda ifade etmek istediği değerlerle ilgiliyken, ahlâk; bu değerlerin uygulamasıyla ilgilenmektedir (Özkalp ve Kirel, 2011:230).

4. ETİK TEORİLERİ ve TARİHİ SÜRECİ

Literatür taramasında her ne kadar etik anlayışının tam olarak ne zaman başladığı tespit edilemese de, dünyanın farklı yerlerinde birçok farklı toplulukta çok eski çağlardan beri etik anlayışının var olduğu anlaşılmaktadır. Dinler tarihi, felsefe tarihi ile antropolojik ve arkeolojik bulgular bu araştırmaları destekler mahiyettedir. Felsefi etik anlayışına Antik Çağ felsefelerinde rastlandığı araştırmacılarca ifade edilmektedir. Bu dönemlerde ortaya çıkan felsefi etik anlayışları, ortaya çıktıkları çağ ve bölgenin kültür ve toplumsal yapısıyla yakından ilişkilendirilmektedir.

Gerçekte bütün dinler, amaçları bakımından birer etik sistemdir ve insanın nasıl davranması gerektiğini öğretmeye çalışırlar. Dinsel etiğin dışındaki alan genel olarak üç önemli döneme ayrılabilir (Tunalılar, 2010:6). Bunlar; İlkçağ Etik Teorileri, Ortaçağ Etik Teorileri ve Modern Etik Teorileri olarak isimlendirilebilir.

Etik tarihi süreci; zamandan zamana, toplumdan topluma, ekonomik, politik ve sosyal dinamiklerin etkilerine göre farklılık gösteren bir süreçtir. Etiğin ortaya çıkması, felsefe içinde etik sorunların gündeme gelmesi Antikçağa kadar gittiği değerlendirilmektedir.

4.1. İlkçağ Etik Teorileri

İlkçağ etiği, insanın amacının iyi ve erdemli bir yaşam olduğu, kaynağın akıl olduğu varsayımına dayanan teleolojik yapıdadır. Ahlakın insanın doğasında bulunmadığı, toplum içindeki yaşayışla kazanıldığı, ahlakın insan eylemlerinden doğmuş olduğu ve insanlar tarafından onaylandığı yönündeki düşünceleriyle, felsefeciler etik teorilerini başlatmışlardır. Bahse konu felsefecilere göre değer olabilecek hiçbir ölçütün olmadığı ifade edilmektedir.

Daha sonraki dönemlerde, Sokrates ve onun mutluluk etiği kuramı geliştirmesi süreci takip ettiği belirtilmektedir. Sokrates, Yunan felsefesinde “etik” kuramının kurucusu olarak kabul edilmektedir. Sokrates’in felsefenin merkezine insan ile insan ilişkilerini koyması ve insanın ahlaki boyutunu ön

plana çıkarması sebebiyle; insana felsefik bakışta yeni bir boyut kazandırmıştır. Sokrates'in etik anlayışına göre etik felsefenin nihai amacının mutluluğa erişmek olduğu kabul edildiğinden, Sokrates felsefesi teleolojik bir etikdir.

Aldırmazlık etiğinin önemli savunucusu Diogenes, etik değerlere meydan okumuş, insanların sade bir yaşam sürmesi gerektiği inancıyla yaşamış bir düşünürdür. Amacın hayattan zevk almak ve mutluluk olduğu bu etik anlayışında, mutluluk kendinden öncekilerden farklı konumlanmıştır; buna göre kişinin kendine yeterliliği ve mutlak bağımsızlık hali ona mutluluk getirecektir (Tunalılar, 2010:7).

Etik literatüründe bir diğer teori olan "kendini gerçekleştirme" teorisinin kuramcıları, birey için en yüksek iyinin ne olduğunu sorgulayan ve neden iyilik yapılması gerektiğine dair felsefe geliştiren Eflatun (Plato) ve Aristoteles'tir.

4.2. Ortaçağ Etik Teorileri

Ortaçağ'da, din ve din adamları her alanda kendini göstermiş, mevcut anlayışlarda köklü değişimler yaşanmış, temeli teolojik olmayan görüşler tamamıyla terk edilmiştir. Ortaçağ etik teorilerinden "sonsuz saadet" temsilcisi olan Thomas'a göre, insan, yaratıcı tarafından yaratılmış olmanın bilinciyle yaşamalı ve erdemli davranışlar sergilemelidir. Ortaçağ boyunca inancın hizmetinde olan dini ağırlıklı felsefenin, geleneğe ve otoriteye başkaldırması modern dönem sürecinde gerçekleşmiştir.

4.3. Modern Çağ Etik Teorileri

Modern çağın uzun süreli ve etkili akımının "tüm insani faaliyetlerin temeline faydayı koyan ve insanı faaliyette bulunmaya yönelten temel güdünün fayda olduğunu" savunan bir yaklaşım olarak tanımlanan "faydacılık" etiği olduğunu söylemek doğru bir ifade olacaktır. Faydacılık felsefenin bu denli etkili olmasında, kapitalizmin güç kazanmasının ve ekonomik sistemin hâkimi olmasının etkisi büyüktür. Faydacılık felsefesine göre; bir eylem, maksimum sayıda şahıs için maksimum faydayı sağlıyor veya minimum sayıda kişi için minimum düzeyde zarara sebebiyet veriyorsa etikdir.

Faydacı etik felsefesi kendi içinde, faaliyet-fayda ve kural-fayda olarak ikiye ayrılır. Faaliyet-fayda yaklaşımında; belirli bir faaliyetin nasıl daha iyi fayda üreteceği ve karar vericinin alternatifler arasından daha maksimum bireye fayda sağlayacak en iyi alternatifi seçmesi gerektiğini savunmaktadır. Diğer bir faydacılık felsefesi olan kural-fayda felsefesinde ise belirli bir durum için kurallar etik açıdan önemlidir. Fayda doğrudan kural veya doğrudan tanımlanmış eyleme göre değerlendirilir (Kurtoğlu, 2008).

Modern dönem felsefesine göre etik; bilime dayalı hayat anlayışında modern insanın ilişkilerini düzenleme vasıtası olmalıdır kanaati hakimdir. Bu dönemin öncülerinden olan Hobbes, farklı bir etik anlayışında karşımıza çıkmakta; teolojik etik kavramına muhalif bir anlayış sergilemektedir.

Modern dönem düşünürlerinden Moupertius, Voltaire ve Rousseau etik alanında felsefi çalışmalar yapmışlarsa da, Kant kadar ses getiren çalışmaları olmamıştır. Kant'ın "ödev etiği" adı verilen kuramına göre; eylemlerin sonuçları insanın müdahale alanının dışında kalmaktadır; bu nedenle iyi davranışları bir ödev titizliği ile yerine getirmek ahlaki açıdan gereklidir (Tunalılar, 2010:9).

Bu dönemin diğer önemli bir etik teorisi ise "özgürlük etiği" olduğu ifade edilebilir. Özgürlük, irade ile ilgili bir kavramdır. Etik olmanın en üstün ilkesi, iradenin bağımsız davranmasıdır. Özgürlük, bir anlamda, bütün akıl sahibi varlıkların iradesinin bağımsızlığı olarak ifade edilmektedir(Tunalılar, 2010: 10).

5. İŞ ETİĞİ

Ülkemizde son yıllarda sıkça kullanılan "etik" ve "ahlâk" kavramlarının, iş hayatına yansımaları; İngilizcede kullanılan "business ethics", teriminin Türkçe'ye "iş ahlâkı" olarak mı, yoksa "iş etiği" olarak mı çevrileceği konusunda tartışmalar süregelmektedir. Zaman zaman "iş etiği" olarak çevrildiği olsa da, literatür incelemesinde bu terimin daha ziyade "iş ahlâkı" olarak tercüme edildiği, orijinal dilimizde yazılan kaynaklarda da ağırlıklı olarak "iş ahlâkı" teriminin tercih edildiği gözlenmektedir.

Ancak, son yıllarda literatüre eklenen yeni çalışmalarda, etik teriminin, hem iş ve meslek çevrelerine yönelik, hem de yönetsel çevrelere yönelik olarak, uyulması gereken kurallar ve ilkeler bütünü biçiminde daha yoğun olarak kullanılmaya başlandığı gözlenmektedir. Dolayısıyla, her iki terimin de eş anlamlı olarak kullanılmasında önemli bir sakınca bulunmamakta olduğu değerlendirilmektedir.

Öte yandan, etik teriminin kullanımının yanlış olmamasıyla birlikte, ahlâk terimine göre kullanım seviyesi yaygın olmadığından, halkımızın büyük çoğunluğu için herhangi bir çağrışım yapmamaktadır. Toplumda, iş ahlâkını ifade etmek amacıyla “etik”, “iş etiği” ya da “işletme etiği” gibi terimler kullanıldığında, bu terimlerin ne anlama geldiği anlaşılacakları için, elde edilmek istenen sosyal faydanın beklenen düzeyde olmayacağı ifade edilmektedir. Halbuki Batılı toplumlarda etik değerlerden ya da etik işletmelerden bahsedilince, iş ahlâkı normlarından bahsedildiği batılı toplum tarafından rahat bir şekilde algılandığı izlenmektedir (Orman ve Parlak, 2009:304).

İş ahlâkı başka bir araştırmacı tarafından, belli bir alanda işin yürütümü ve uygulanması sırasında yararlı görülen kurallar ve davranış şekilleri olarak tanımlanabileceği gibi bütün iş ilişkilerinde dürüstlüğü, güvenin, saygının ön plana çıkarılması ve adil davranılması olarak ifade edilmiştir (Demir ve Acar, 2014: 97).

İş etiği kavramı geniş bir kavram olup beraberinde çalışma etiğini ve meslek etiğini de kapsamaktadır. Her üç kavramı göz önünde tutarak, “iş ahlâkı” nı tanımlamak gerekirse; iktisadi faaliyetlerle ilgili olması dolayısıyla insanlık tarihi kadar eski olan iş ahlâkının, iş yaşamında karşılaşılan tüm ahlaki sorunlarla ilgilendiği söylenebilir (Orman ve Parlak, 2009:307).

İş etiği, iş dünyasındaki davranışları yönlendiren ve onlara kılavuzluk eden etik standartlar ve ilkelerin toplamı olarak ifade edilmektedir. İş etiği ve toplum etiği artık iç içe girmiş olup, birbirlerinden ayırt edilmeleri neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu bakımdan günümüzde iş etiğini içermeyen sosyal bir etik anlayışından söz etmek olanaksızdır (Özkalp ve Kirel, 2011:236).

Çalışma etiği ise bir toplumda işe ve çalışmaya yönelik değerleri ve tutumları ifade etmektedir. Çalışma etiği toplumun kültür ve değerlerinden etkilenen bir süreç olduğundan bir toplumun işe dönük tavrı bir başka toplumdan farklılıklar gösterebileceği gibi, aynı toplumun çeşitli katmanları arasında da farklı yaklaşımlar söz konusu olabilmektedir. Çalışma etiği; disiplini, verimliliği, kaliteyi ve etkinliği işaret etmekte ve kişilerin çalışkan, tutumlu, dakik, disiplinli ve dürüst olmalarını önermektedir. Çalışma etiğinin yüksek olduğu toplumlarda gelişmişlik düzeyinin de genellikle yüksek olduğu ifade edilmektedir. Zira çalışma etiğine sahip olmak bir kişilik özelliği olduğu kadar, aynı zamanda kültürel bir olgudur ve her kültürel olgu gibi etkileşim ve eğitim süreçleri ile aktarılabilir (Arslan ve Berkman, 2009: 36).

Çalışma etiğinin temelleri şu ifadeler ile özetlenebilir: Çalışma, yaşamın en merkezdeki bir uğraşı, sosyal bir görev, boş zamandan daha önemli ve zamanı düzene sokan bir eylem, kişiyi dakik, tutumlu ve disiplinli yapan, kişiye kimlik, saygı, psikolojik tatmin ve statü kazandıran, yaratıcılığın ve yeteneklerin geliştirilmesine imkan veren bir eylem sürecidir.

Meslek etiğiyle anlatılmak istenen ise; bilimsel kurallara uyan, meslek edinme sürecinde kazanılan bilime ve bilgiye dayalı değerlerin yaşam alanında uygulanmaya konulma yöntemlerin bütünüdür.

Meslek etiği de iş etiği ve çalışma etiği ile ilintilidir ve belirli ölçüde örtüşmektedir. Ancak bir işin meslek sayılabilmesi için; bir akademik eğitim süresi, ihtisaslaşma eğitimi, üyelerinin yer aldığı denetlenen ve standartları olan bir meslek örgütü ve birincil amacı hizmet özelliklerini taşıyan faaliyet süreci olması gereklidir.

Mühendislik, mimarlık, akademisyenlik, gazetecilik, askerlik, gibi tüm mesleklerin kendilerine özgü etik kuralları vardır. Bu mesleklerin farklı iş etikleri mi mevcuttur sorusunun yanıtı “hayır” olacaktır. Zira toplumsal değerlerin ve kuralların felsefe kaynağının etik kuramı olduğu ifade edilmişti, ancak mesleki standartlar ve kurallar ise ilgili mesleğe özgü olarak oluşturulur. Diğer bir deyişle doğruluk, dürüstlük ilkeleri tüm toplum, tüm iş dünyası ve meslekler için geçerli değerlerdir, ancak bunun yanında bir doktorun, hakimin, avukatın, öğretmenin, askerin mesleğini icra ederken izlemesi ve

uyması gereken kurallar, standartlar ve yöntemler vardır. Mesleğe özgü olan bu kurallar dizinine mesleki etik denilmektedir(Arslan ve Berkman, 2009: 37).

6. İŞLETME ETİĞİ ve ÖZELLİKLERİ

İşletmeler belirli amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş yaşayan organizmalar, mekanizmalardır. İşletmelerin amaçları doğrultusunda faaliyetler yürütürken, gerek iç çevresine, gerekse de dış çevresine karşı yasal sorumluluklar taşımaktadır. Belli bir hizmet veya üretim yapan işletmelerin, yaşamış olduğu çevreyi de muhafaza etmeleri son dönemlerdeki yasal düzenlemelerle zorunlu kılınmıştır. Etik ilkeler oluşturulurken dikkat edilmesi gerekli hususlar şöyle sıralanır (Seçkin ve Cüreoğlu, 2010: 11):

a. Öğrenilebilir Olması: Etik ilkelerinin, iş etiğine uygun değer ve yargıların, çalışanlara kazandırılması için, işletmeye özgü etik kuralların öğrenilebilir, geliştirilebilir bir kavram olduğunu ifade etmektedir.

b. Paylaşılması ve Kapsaması: Oluşturulan kurumsal etik ilkelerin, tüm yönetici ve çalışanları eşit derecede sorumluluk bilincine sevk etmesi ve tüm üyelerince öğrenilmesi, uygulanması, kazanılması ve aktarılması ve paylaşılması sürecini ifade etmektedir.

c. İçselleştirilmesi: Çalışanların etik ilkeleri içselleştirmesi, temel etik felsefesini kazanmasını ve özümsemesini ifade eder.

d. Etik Kültür Oluşması: Öğrenilen ve içselleşen etik ilkeler çalışanların, diğer işletme çalışanlarına göre farklı davranış tarzını gösterme meyline itecek olup, işletmeye özgü etik kültürü oluşacaktır.

7. İŞLETME ETİĞİNDE OLMASI GEREKEN DEĞERLER

İşletme etiğinden bahsedebilmek amacıyla, aşağıdaki etik değerlerin bir işletmede veya yönetimde minimum düzeyde bulunması gereklidir (Klimsza, 2014: 52):

a. Güven: İnsan davranışlarından, yükümlülük almak (söz verme ve yemin) ile bir şeyi gerçekleştirebilmek arasındaki ilişki olarak ifade edilebilir.

b. Sorumluluk: İnsanların, kararları sonucu sebep oldukları sonuçları açıklayabilmeleri anlamını ifade etmektedir. İnsanlar yegane özgür varlıklar oldukları için, yaptıklarından sorumlu tutulabilecek tek canlı türüdür.

c. Adalet: Devletin en önemli amacı herkesin özgür olmasını sağlamaktır. Adalet, bireylerin özgürlükleri ile yasal sorumlulukları arasındaki denge alanı olarak ifade edilebilir.

d. Gelişen: Etik davranış anlamında, insanın durumunun devamlı gelişen bir kaliteye sahip olmasını ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile insanın davranışlarının devamlı daha iyiye doğru değişimini ifade etmektedir.

e. Sürdürülebilir: 1980'li yıllardan beri insan ırkının canlı ve cansız varlıklara karşı sorumluluklarını vurgulamak için "ekolojik etik" kavramı kapsamında kullanılmıştır. Günümüzde insan hayatındaki gelişmelerde "sürdürülebilirlik" kavramını ölçmek ve açıklamak için bir çok teknik geliştirilmiştir. Bu kapsamda en önemli örneği, ekonomik alanda Dow John Sustainability Index ölçeği, işletmeleri sosyal ve ekolojik sorumluluk alanlarında da performans değerlendirmesine tabi tutarak öne çıkanları listelemektedir.

f. Mantıklı: Davranışlar, sağlam mantığa ve usûlüne uygun gerçeklere dayalı ispatlanmış bilgilerin olduğu kavramsal söylemlerden oluşturulursa, mantıklı olarak ifade edilebilirler.

Oluşturulan kurumsal etik ilkelerin, tüm yönetici ve çalışanları eşit derecede sorumluluk bilincine sevk etmesi ve tüm üyelerince öğrenilmesi, uygulanması, kazanılması ve aktarılması ve paylaşılması sürecini ifade etmektedir.

g. Zengin: Katılımcılara "değer ve zenginlik" katan davranışları ifade eder.

h. Özgür: Özgürlük olmadan etik ilkelerden veya ahlâki değerlerden bahsetmek doğal olarak mümkün olmayacaktır. Özgürlük, diğerlerinin etkisine rağmen inandığı şekilde davranmaktır. Özgürlük kavramı

her ülkenin yasal kodlarında mevcuttur. Devlet, yasalar önünde herkesin eşit olduğunun garantisi olmalıdır.

8. İŞ ETİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

İş etiğinin dünyada tarihsel sürecini incelememizde, iş etiğinin genelde beş dönemde incelendiği tespit edilmiştir. Bu günkü mânâda iş etiğini etkileyen süreçler olarak; sanayi devrimi, piyasa mekanizması, özel sektör ve girişimcilik olarak sıralanabilecektir. İş etiğini 19. Yüzyıl, 1900–1950, 1950–1970, 1970–2000 dönemleri ve 2000’li yıllar olmak üzere beş dönemde.

8.1. 19’uncu Yüzyılda İş Etiğinin Gelişimi

İş etiğinin tarihsel gelişiminin, toplumsal etikle birlikte, antik çağlara kadar uzandığı ifade edilmektedir. Eflatun, “Devlet” kitabında davranışlarda sadece genel menfaatin gözetilmesini iyi davranışların sergilenmesini, Aristo da davranışlarda adaletli olunmasını tavsiye etmişlerdir. İş etiği ve ahlâki davranış konusuna dinsel bakış açısının oldukça uzun bir süre egemen olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda İslam dinindeki iş yaşamına ilişkin önemli ilkeler ve kuralların olduğu; İslamın ticaretin ve işe dair faaliyetlerin adil, doğru, dürüst ve sorumlu yapılmasını emrettiği ifade edilmekte olup; İslam coğrafyasında ise bu değerlerin, uygulamada en önemli etken olduğu belirtilmektedir (Arslan ve Berkman, 2009: 45).

Protestan öğretisinin ve ahlakının paraya ve mala bakış açısı sanayi devrimine kadar pek değişmezken, 19’uncu yüzyıldaki siyasi düşüncelerin ve iktisat kuramcılarının geliştirdikleri düşünceler ile pekişmiş ve girişimcilik ve materyalizm, batıda temel kurumlardan biri haline dönüşmüştür (Seçkin ve Cüreoğlu, 2010: 7; Arslan ve Berkman, 2009: 46).

8.2. 1900–1950: İşletmeler ve İşletme Etiği Bilimselleşiyor

İş etiği konusunda dinsel bakışın ötesine geçişin 19. yüzyılın sonunda başladığı ifade edilebilir. Bu dönemde işletmeciliğin bir meslek olarak ortaya çıkışı ve yönetim biliminin de bir disiplin olarak belirmeye başladığı yıllar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca bu dönemde iş yeri güvenliği, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve adil ücretler gibi işletmeciliğin etik yönleri dile getirilmiş ve bunların bazıları da yasal düzenlemelerle işletmeler için zorunlu hale getirilmiştir. İşletmeciliğin yanı sıra, gazetecilik, avukatlık, hekimlik, mühendislik, bankacılık gibi farklı mesleklerle ilişkin etik konular da artan biçimde tartışılmaya başlanmıştır.

Borden ve Hopper’in 1921’de yayınladıkları “Bankacılık ve İş Etiği” isimli eseri iş etiği konusunda üniversitelerde okutulan ilk akademik çalışma olmuştur. Mesleki etik ilkelerinin yeni kapitalist gelişim modeli içinde oluşturulması bu dönemin önemli özelliklerinden biridir (Seçkin ve Cüreoğlu, 2010: 7).

20’nci yüzyılın başlarında Avrupa’da ve ABD’de geleneksel liberal ideolojinin karşısına sosyalist akımın çıkması ile birlikte işletmecilik dinsel bağlamdan uzaklaşmaya devam etmiştir. Bu tartışmalar genellikle kapitalizmin aşırı kâr güdüsüne yönelik eleştirisi, refahın bölüşülmesindeki adâletsizlikler, sanayileşmenin çalışanlar üzerindeki olumsuz etkileri gibi konular etrafında yoğunlaşmıştır. Ancak, iş etiğinin kapsamı günümüze göre yine de çok kısıtlı kalmıştır (Arslan ve Berkman, 2009:46).

8.3. 1950–1970: İş Etiği Yayılıyor

İşletmelerin çevreye ilişkin sorumluluklarıyla ilgili bilinçlenmedeki gelişim, çevrecilerin etkinliği, yeşiller hareketi, tüketici hakları, koşulsuz müşteri memnuniyeti, iş hayatında kadınların artan rolü, kurumsal yönetim, yöneticilerin yeni sorumlulukları, kurumsal sosyal sorumluluk gibi konular bu dönem üretimde öncü rol oynayan ABD’de gündeme gelmiştir. 1960’lara kadar iş etiği hususu genelde teologlara bırakılmış ve sonrası iyimserlik azalmış, sosyal ve ekonomik sorunlar gerek eşitsizlik, gerekse de artan beklentiler nedeniyle daha dikkat çekmeye başlamıştır. Kentlerin sağlıksız gelişimi, çevre kirliliği, şirketlerin aşırı güçlenmesi ve bazı yöneticilerin ekonomik ve hatta siyasi hayatta çok etkili hale geldiği düşünceleri, iş karşıtı ya da “sistem karşıtı” tepkisel eylemlere ve gruplara yol açmıştır (Bolat ve Seymen, 2003:5).

Amerika Birleşik Devletleri'nde tüketiciler için 1960'ın ilk döneminde Kennedy tarafından "Tüketici Haklarının Korunması" ile ilgili koruma hakkı, bilgilendirme hakkı, seçme hakkı ve haberdar olma hakkı olmak üzere dört maddelik bir yasal deklarasyon yayınlanmış olup sonraki başkan Johnson'da hükümetin sorumluluğunun vatandaşlarına bir dereceye kadar ekonomik denge sağlamak olduğunu iş çevrelerine ifade etmiştir. Bu dönemden sonra iş çevresi tarafından yapılan, ekonominin dengesini bozabilecek faaliyetler, etik olmayan ve kanun dışı olarak nitelendirilmeye başlanmıştır.

Bu dönemde tüketicilerin farkındalık ve duyarlılık düzeyleri artmış, tüketiciler örgütlenerek daha güçlü duruma gelmiş; çevreci örgütler işletmecileri zorlamaya başlamış; sivil toplum kuruluşları ve medyayı topluma katkıları açısından sorgular hale gelmişlerdir. Ayrıca bu dönemde çalışanların eğitim düzeyleriyle birlikte beklentileri de yükselmiş; devletin çeşitli konularda denetleme ve düzenleme girişimleri kaçınılmaz bir şekilde artmıştır. Örneğin: Nader ve grubu, önce General Motors'un 1960 başlarında piyasaya sürdüğü Corvair marka otomobilin güvenlik bakımından eksiklerini ve zayıf taraflarını belgelemiş ve "unsafe at any speed" (düşük süratte bile güvensiz) sloganı ile arabanın piyasadan kaldırılmasına yol açmıştır. Aynı grup 1970'lerin başlarında bu defa da Ford'un Pinto marka arabasının deposunun yerleştirildiği kısmın iyiizole edilmediğinden dolayı arkadan çarpılma durumunda arabanın ateş topu haline geldiğini ileri sürmüşlerdir. Sonuçta Ford, araçları bakım ve tadilat için geri çağırmak ve kazaya karışmış olan araç sahiplerine tazminat ödemeyi kabullenmek zorunda kalmıştır (Arslan ve Berkman, 2009:48).

Bu yıllardan itibaren etik dışı faaliyetlerde bulunan dev firmalara ve onların uygulamalarına dair eleştiriler medya imkanlarıyla daha kolay yayılmaya başlamıştır. Bu süreçte müşteri memnuniyeti anlayışı ile sunulan ürün veya hizmetten memnun kalmama durumunda, ürün veya hizmetin yenilenmesi ya da ücret iadesi pek çok ülkede ve sektörde yasalarca da desteklenir hale gelmiştir. Böylece işletmeler; tüketiciyi, toplumu, çevreyi ve çalışanını gözeten, sosyal hayatı zenginleştirmeye çalışan sorumlu ve etik firma imajı oluşturmanın gittikçe artan önemini farketmişler ve bir bakıma mali sermaye kadar "itibar ve sosyal sermaye" de önem kazanmıştır (Seçkin ve Cüreoğlu, 2010: 7).

8.4. 1970–2000: Etik İşletmeler

Bu dönemlerde, dünyada teolojik düşünürlerin önerdiği prensiplerin iş dünyasında bir takım uygulama alanları bulduğu gözlenmiştir. İşletmeler sosyal imajları konusunda bu dönemlerde daha duyarlı hale gelirken, sosyal bilinçlenme ve taleplerde artış meydana geldiği ifade edilmektedir. Ayrıca bu dönemde akademik kökenli araştırmacılar özellikle yönetim ve pazarlama alanlarında etik konularını tanımlamaya çalışan araştırmalar yürütmeye, iş adamlarının belli durumlarda nasıl davranabileceklerini ortaya koymaya çalışan araştırmalar yürütmeye başlamışlardır. Etik karar alma sürecinin nasıl işlediğini ortaya koyan ve bu süreci etkileyen birçok değişkeni tanımlayan sınırlı bazı çabalar gözlemlenmiştir. Ancak 1970'li yılların sonlarına doğru rüşvet, yanıltıcı reklâmlar, fiyat anlaşmaları, ürün güvenliği ve çevre gibi temel etik çıkmazların daha sık yaşanmaya başladığı görülmektedir (Bektaş ve Köseoğlu, 2008:150).

Bu dönemde açık sistem yaklaşımının ağırlık kazanması ile işletmeler, çevreleriyle etkileşim içinde olmuşlardır. Açık sistem yaklaşımının, kurumsal "paydaş kuramı"nın öncüsü olduğunu söylemek mümkündür. Müşteriler, çalışanlar, ortaklar, hissedarlar, yatırımcılar, tedarikçiler, dağıtıcılar, yerel kuruluşlar, ilgili kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve medya kuruluşları işletmelerin çevresindeki paydaşlar olarak ifade edilmeye başlanmış ve bu gruplar ile ilişkilerin, işletme yönetiminin başarısını etkilediği varsayılmıştır (Seçkin ve Cüreoğlu, 2010:9).

8.5. 2000'li Yıllarda İş Etiği

Son 40 yılda yaşanan Enron, Tyco, WorldCom, Adelphia, Ahold, Parmalat gibi büyük şirketlerin hileli finansal raporlama skandallarının gündeme gelmesi sonucunda, iş etiği 2000'lerden itibaren yönetimle ilgili tüm ifadelerde yer almış, hatta popüler literatürde zirveye oturmuştur. Bu bağlamda, iş dünyasında işletmeler ve yöneticiler için etik, en önemli kavramlardan birisi olmuş, işletmeler piyasalarda rekabet avantajlarını sürdürmek adına etik ilkeler ve kurumsal sosyal sorumluluk projeleri geliştirmiş ve bu projeleri desteklemiştir (Arslan ve Berkman, 2009: 55).

2000'lerde iş etiği ile ilgili önemli kuruluşlar da faaliyet göstermeye başlamışlar ve pek çok ülkede şubeler kurmuşlar ve küresel boyutta uygulama ağırlıklı çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu kuruluşlara örnek olarak, Japon İş Etiği Araştırmaları Derneği, Kore İş Etiği Enstitüsü, Latin Amerika İş Etiği Ağı/Branşı, Afrika İş Etiği Ağı, Güney Afrika Etik Enstitüsü ve Türkiye Etik Değerler Merkezi gösterilebilir (Seçkin ve Cüreoğlu, 2010:9).

8.6. Türkiye'de İş Etiğinin Gelişim Süreci

Literatür taramasında "etik" araştırmalarının ve yayımlarının dünyada 1920'lerden sonra ortaya çıkan bir kavram olduğu, ülkemizde ise yaklaşık 20-30 yıldır üzerinde çalışılan bir kavram olduğu ağırlıklı olarak ifade edilmektedir. Ancak "iş etiği ve ahlâkı" yeni bir kavram olsa da, aslında bu terimin toplumumuza çokta yabancı olmadığı basit bir araştırma ile bulunabilir. Aşağıda örneklerle açıklanacak bu terimlerin ülkemizde derin bir tarihi kökeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki daha çok "kalite" kavramını açıklamak amacıyla kullanılan ve günümüzde de oldukça yaygın olarak kullanılagelen "pabucunu dama atmak" terimi, belki de dünyada "kalite kavramı" bilinmezken; ülkemizde kalitesiz mamul üreten firmaları ifşa etmek, ayıbını izhar etmek ve halk içinde itibarını sarsmak anlamında kullanılmıştır. Bugünkü tabirle esnaf teşkilatı olarak görev yapan Ahilik teşkilatı; kusurlu kundura imal eden, hileli mal satan esnafı ifşa ederek, kusurlu mamulü hatalı esnafın damına, esnafı linç edercesine atarlar ve halka bu esnafın ne kadar hatalı mamul ürettiğini sergilerlermiş. Dükkânın damında hatalı mamulleri gören müşteri, esnafın ne kadar "güvenilmez" olduğunu burada sergilenen pabuçlardan açıkça görebilirlermiş. Bu durum göstermektedir ki, "iş etiği" nin belki de kurumsal anlamda takip edildiği ilk organizasyon, 13'üncü yüzyılda kurulmuş Ahilik teşkilatı olarak ifade edilebilir (Aktaş, 2014: 4).

2000'li yıllara gelindiğinde ise rekabetin alabildiğine arttığı ve müşteri memnuniyetinin belirleyici rol aldığı iş dünyasında: iş etiği konusu ile yakından ilgilenmeyen, bu kavramdan etkilenmeyen işletme ve yönetici kalmamış, hemen hemen tüm kuruluşlarda iş etiğine yönelik çeşitli prensipler ve uygulamalar oluşturulmuştur.

Türkiye'de iş etiğine dair gelişmeler incelendiğinde; gerek siyasetin nüfuz alanını daraltmak, gerekse de özelleştirilen bazı sektörlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla, SPK, RK, BDDK, EPDK ve KİK gibi bağımsız düzenleme ve denetim kurullarının kurulması ile "etik alanlar" yasal olarak denetlenebilir hale gelmiştir. Bu bağlamda, TÜSİAD, TEDMER, KALDER, TOPLUMSAL ETİK DERNEĞİ gibi sivil toplum kuruluşları ve TÜRMOB ve TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ gibi meslek odaları ve benzerleri iş etiği konusunda liderlik etmektedirler(Seçkin ve Cüreoğlu, 2010: 9).

9. İŞLETMELERDE YÖNETİMİNDE GENEL ETİK DIŞIDAVRANIŞLAR

İşletme yönetim sürecinde kararlarda, uygulamalarda, eylem ve işlemlerde "kendine yapılmasını istemediğini, başkasına yapma" kuralı esas olup, bu kurala aykırı davranışlar etik dışı davranışlar olarak değerlendirilmektedir. Bu davranışları şu şekilde sıralayabiliriz (Saylı ve Kızıldağ, 2007: 235):

Ayrımcılık: İşletmelerde genellikle ayrımcılık iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Açık ayrımcılık, cinsiyete, ırkçılığa ve nesnel olmayan verilere dayalı olarak ortaya çıkarken, kurumsal ayrımcılık, bir işletmede bir grubun, diğer gruplar ile eşit oranlı temsil edilmemesidir.

Kayıma: İşletmelerde duygusal nitelikteki geleneksel bağlılıklar ve yükümlülükler nedeniyle, yöneticilerin yakın çevresine ya da bir gruba ayrıcalıklı davranmasıdır.

Rüşvet: Para, mal, hediye gibi bir takım maddi çıkarlar karşılığında, bunu sağlayan kişi ya da gruplara hak etmediği şekilde ayrıcalıklı davranılmasıdır.

Sindirme: Çalışanlar üzerinde güç gösterisi yaparak, yöneticilerin astları yıldırmaya çalışmasını ifade etmektedir.

Şiddet-Mobbing: Genellikle işletmelerde iki tür şiddetten söz edilebilmektedir. Bunlardan, birincisi şiddetin araç olarak kullanılması; ikincisi dışavurum şeklinde şiddet kullanımındır.

Fiziki-Cinsel Taciz: Cezalandırma türlerinden tokat atma, kulak çekme, sopayla vurma vb. fiilleri kapsamaktayken, cinsel taciz ise çocuğa, gence, kadına söz atma; el, kol hareketi yapmakla başlayıp daha ileri boyutlara kadar varan geniş bir davranış yelpazesine denmektedir.

Görevin Kötüye Kullanımı: Yetkinin verilmiş amacının dışında çıkar ve menfaat elde etmek amacıyla, mevzuatın aşılmasıdır.

Toplumsal ve kurumsal yozlaşmaların temelinde etik davranışların hafife alınması ve buna karşılık etik dışı davranışların yayılması ve toplum tarafından bu davranışların kanıksanması, yani “neme lazımcılık” yatmaktadır. Etik davranışların toplum ve medyada işlenmemesi, yeterince teşvik edilmemesi ve özellikle gençlere ve çocuklara özendirilmemesi; buna karşın etik dışı davranışların ise yeterince cezalandırılmaması, etik dışı davranış ve uygulamaların uygun ortam bularak gelişmesine neden olduğu değerlendirilmektedir.

10. İŞLETME ETİĞİNİN OLUŞTURULMASI İÇİN ÇÖZÜM TAVSİYELERİ

İş hayatının adil, etkin ve verimliliği için uygulanabilir bir işletme etik ilkeleri oluşturmada çok değişik öneriler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir (Arslan, 2014:118):

- a. İşletmede iş etiği konusunda yazılı kurallar ve kodlar oluşturulmalıdır.
- b. Üst yönetim işletme etiği konusunda “etik standartları” belirlemeli ve bunlara uygun hareket etmelidir.
- c. Üst yönetimin işletme çalışanlarına örnek olacak şekilde etik kurallar çerçevesinde davranması gereklidir.
- d. Üst yönetimin kuruluşta iş ahlâkının tesis edilmesi konusunda kararlı ve inançlı olmalıdırlar.
- e. Üst yönetim tarafından kuruluşta iş etiği konusundaki sorunları incelemek ve iyileştirmek üzere bir “etik Kurulu” teşkil edilmelidir.
- f. İşletmenin “etik kültürü”nün uzun dönemli olarak planlanması gereklidir.
- g. İşletmede iş etiğine yönelik uygulamalar takdir görmeli, özendirilmeli ve ödüllendirilmeli; tersi durumlar ise sakındırılmalı ve gerekirse tecziye edilmelidir.
- h. İşletmede etik ilkeler konusuna önem verildiği açık olarak hissedilmelidir.
- i. İşletme çalışanlarına etik konusunda sürekli eğitim sağlanmalıdır.

SONUÇ

Çalışmamızda etik ve ahlâk terimlerinin genel bir literatür incelemesini yaptığımız söylenebilir. Etik ile ahlâk terimleri, toplumda sıklıkla birbiri yerine kullanılabilen terimler olmasına rağmen, literatürde bu iki terimin farklı olduklarını tespit etmiş bulunmaktayız. Etiğin davranışlarda “doğru ve yanlış” kavramını inceleyen bir felsefe olduğunu; ahlâkın ise daha çok davranışlarda uygulamaya yönelik bir kavram olduğunu ifade edebiliriz. Etik konusunda 19’uncu yüzyıla kadar dini inançların ağırlıklı etkisi görüldüğü ifade edilirken, sanayi devriminin ve Rus devriminin etkisiyle bu etkinin giderek zayıfladığı bildirilmiştir.

İş veya işletme etik ilkelerinin kurumsal uygulamasının ülkemizde, çok daha öncelere kadar gittiğini, yani “ahilik Teşkilatı’na kadar, ifade etmek mümkündür. Ancak dünyada iş etiği konusunda araştırmaların 1920’li yıllarda başladığı belirtilmiş olup, bu süreç ülkemizde 80’li yılları bulmuştur. Araştırmamızda Orhan ve Parmak (2009:304) tarafından ülkemizde “iş etiği” kavramının yerine “iş ahlâkı” teriminin rahatlıkla kullanılabildiği ifade edilmiştir. Bunun nedeninde etik ve ahlâk kavramları farklı olmasına rağmen, bu farkın toplum tarafından çok iyi bilinmemesi ve iş etiği çok daha sonraları ortaya çıkmasından kaynaklı olabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla sosyal fayda açısından iş etiği yerine iş ahlâkı kullanımının bir mahzuru olmadığı ilave edilmiştir.

Günümüzde etik ilkeler kapsamında sosyal ve çevre sorumlulukları da değerlendirilmektedir. Bu kapsamda etik ilkeler, dünyada ve ülkemizde yasal düzenlemeler, tüketiciler ve STK’lar tarafından desteklenmekte olup işletmeler için bir itibar göstergesi olarak sunulmaktadır.

KAYNAKLAR

Aktaş, Kadir (2014), *İtibar Yönetimi, İş Memnuniyeti ve Örgütsel Performans Arasındaki İlişkinin Analizi: Sağlık Sektöründe Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tez, Gediz Üniversitesi, SBE, İzmir.

Aslan, Metin (2014), *Yönetim ve Organizasyon Ders Notları*, Birecik Meslek Yüksekokulu, Harran Üniversitesi, s.116

Arslan, Mahmut ve Berkman, A. Ümit (2009), "Dünyada ve Türkiye'de İş Etiği ve Etik Yönetimi", Haziran 2009, TÜSiAD/T-2009-06-492, s.36

Aydın, Nurhan ve diğerleri, (2004), *Uluslararası İşletmecilik*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, s.113.

Bektaş, Çetin ve Köseoğlu, Mehmet A (2008), *İş Etiği ve İş Etiğinin Yayılım Süreci*, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Y.2008, C.13, Ss.145-158.

Bolat, Tamer ve Seymen O. A. (2003), *Örgütlerde İş Etiği Ve Kariyer Yönetimi İlişkisi: Normatif Etik Boyutuyla Bir Değerlendirme*, Yönetim, Yıl.13, Sayı.45, Ss.3-19.

Demir, Rıza ve Acar A.C. (2014), *İş Ahlakı Açısından Ücret Yönetimi Sistemi*, İş Ahlakı Dergisi, Sayı: 7(1), ss.95-148

Doğan, N. (2008), İş Etiği ve İşletmelerde Çöküş. *Selçuk Üniversitesi. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 10, Sayı:16.

Klimzsa, Lucjan (2014), "Business Ethics, Introduction to the Ethics of Values", Translated From Czech Language by Slavomira Klimzsova, p.14.

Kurtoğlu, R. (2008), Perakendecilikte etik ve bir uygulama. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı. Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı, Kayseri.

Obuz, Ümit (2009), *Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi Çukurova Ün. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Adana, s.19

Özdemir, Süleyman (2009), "Günümüz Türkiye'sinde Akademik İş Ahlâkı Çalışmalarına Genel Bakış", Editörler: Orman, S. ve Parlak, Z., İşletmelerde İş Etiği Konulu Kitabı, İstanbul Ticaret Odası, İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri, Yayın No: 2009-23, İstanbul, s.307.

Özcan, Şükrü (2010), Etik Kavramı ve Tarihsel Gelişimi, Yayınlanmamış Ders Notu, SBE, İnönü Üniversitesi, Malatya, s.3.

Özkalp, Enver ve Kirel, Çiğdem (2011), *Örgütsel Davranış*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, s.232.

Seçkin, Şeyda Nur ve Cüreoğlu, Mehmet (2010), Ahlâk ve İş Etiği, Doktora Seminer Makalesi, Yayınlanmamış Ders Notu, SBE, İnönü Üniversitesi, Malatya, s.7.

Tunalılar, Tuğrul T. (2010), Etik Teorileri, *Sosyal Sorumluluk ve İş Etiği Dersi*, Doktora Seminer Makalesi, SBE, Yayınlanmamış Ders Notu, İnönü Üniversitesi, Malatya, s.4.

Ülgen, Hayri ve Mirze, S.Kadri (2004), *İşletmelerde Stratejik Yönetim*, Literatür Yayıncılık, İstanbul, s.35.